

Kör inte över väljarna om Nato

Krönika Dagens Arena 22 april -22

Jonas Sjöstedt

NATOANSÖKAN De har bråttom, Natoanhängarna. De vill hänga på Finland, där talar ledande politiker om att ta beslut om en Natoansökan redan i maj, det är bara veckor bort. Jag förstår varför även de svenska Natoanhängarna vill skynda på.

Omsvängningen i den svenska opinionen som blivit mer Natopositiv hänger intimt samman med Rysslands krig och övergrepp mot Ukraina. Om kriget skulle ta slut, framför allt om det slutar med Rysslands nederlag, kan opinionen svänga tillbaka igen.

Socialdemokraterna har helt egna skäl att vilja skynda på frågan. Det är uppenbart att de inte vill att Nato ska bli en valfråga. Partiet vill att helt andra frågor ska dominera valrörelsen för att valet i september ska kunna vinnas. Dessutom är de socialdemokratiska väljarna i grunden splittrade i synen på Nato.

Många socialdemokratiska väljare är emot Natomedlemskapet och ser med rätta alliansfriheten som grundbulten för en svensk progressiv och oberoende utrikespolitik. Ett svenskt Natomedlemskap vore något av en slutpunkt för den självständiga och aktiva utrikespolitik som många till vänster är stolta över och förknippar med arvet efter Olof Palme. Om socialdemokraterna vill vara säkra på att inte få Nato som valfråga finns egentligen bara två alternativ, ett beslut före valet eller att skjuta frågan till en framtida folkomröstning.

Även argumentet om att följa Finland kommer sannolikt att försvagas över tid. Om Finland blir Natomedlem medan Sverige avstår eller avvaktar så kommer det att bli det nya normala. Våra länder kommer att ha fortsatt nära samarbete och gemensamma intressen inom försvars- och säkerhetspolitiken.

Vi i Sverige kan använda vår alliansfrihet till en aktiv självständig utrikespolitik och att driva på för kärnvapenedrustning. Finland har av historiska skäl haft en delvis annan inriktning på utrikespolitiken. Sverige skulle i så fall vara omgivet av Natoländer. Det är inget ovanligt för alliansfria stater, Österrike och Schweiz är i motsvarande situation. Irland har bara ett grannland, Natolandet Storbritannien.

Det vore varken ovanligt eller särskilt dramatiskt om Finland och Sverige väljer olika vägar om Nato. Vid Sveriges EU-ansökan överraskade den dåvarande svenska regeringen Finland

med att öppna för ett medlemskap, något som många finska politiker ogillade. Nu verkar dialogen mellan länderna vara betydligt bättre. När beslutet om EMU och euron togs anslöt sig Finland utan folkomröstning. I Sverige hade vi en omfattande debatt och en folkomröstning med högt valdeltagande när vi valde att tacka nej till EU:s valutaunion och centralstyrda politik på området. Vi har gått olika vägar tidigare, men det nära samarbetet mellan länderna har bestått.

Att hasta fram ett beslut om svenskt Natomedlemskap före riksdagsvalet i september vore orimligt. Då ges i stort sett inget utrymme för folkbildning och demokratisk debatt inför ett avgörande beslut. Det ges knappt tid att anordna en studiecirkel för den som vill det. Många väljare kommer med rätta att uppfatta ett Natobeslut före valet som kuppstat och att de förvägrats varje möjlighet att påverka det. Beslutet skulle i många väljares ögon ha låg legitimitet.

En folkomröstning har både fördelar och risker. Inför folkomröstningarna om EU och EMU skedde ett enormt folkbildningsarbete. Själv deltog jag i hundratals debatter och föreläsningar. Människor satte sig in i frågan och vägde fördelar mot nackdelar. De gjorde det för att det spelade roll, det var de som fick avgöra frågan. Folkomröstningarna innebar också att besluten fick hög legitimitet.

Det fanns också svagheter. I EU-omröstningarna var hela makteliten på ja-sidan som hade överlägsna ekonomiska resurser och i stort sett varenda ledarsida i landet som stöd. I Natofrågan tillkommer risken för påverkan utifrån. Ja-sidan lär arrangera besök av ett pärlband av utländska Natopotentater för att försöka påverka den svenska opinionen. Det finns risk för ryska hot och påverkansoperationer, något som i praktiken skulle gynna Natoanhängarna. Vladimir Putin är redan Natovännernas bästa argument och valarbetare.

Ett annat argument mot folkomröstningar brukar vara att det undergräver vår parlamentariska demokrati där besluten tas av riksdagen som valts av folket. Väljarna kan påverka politiken med sina röster i riksdagsvalet. Det är en intressant debatt om demokrati och representation där jag är positiv till fler folkomröstningar. De egentliga motiven emot folkomröstningar är dock inte sällan att man vill bevara makten att avgöra politiken i olika partiledningar och inte riskera att folket tycker fel. Det är ett mindre imponerande argument.

Oavsett vilken principiell syn man har på folkomröstningar vore det helt orimligt om dagens riksdag avgjorde Natofrågan. Inför valet 2018 förekom

knappt någon debatt om Nato, det var en fråga som få väljare brydde sig när de valde parti. Idag däremot är frågan viktigare för många väljare.

Sedan valet 2018 har Sverigedemokraterna svängt om Nato, och Socialdemokraterna kan vara på väg att göra det. Den som röstade på S eller SD i valet 2014 röstade på partier som var uttalat emot svenskt Natomedlemskap. Om denna riksdag tar beslut om svenskt Natomedlemskap har väljarna helt förvägrats möjlighet att påverka frågan. I så fall har partipolitisk taktik tillåtits trumfa väljarnas rätt till demokratisk påverkan över ett viktigt beslut.

Alliansfriheten är en politik med mer än 200 år gamla rötter, lika länge har vi kunnat undvika att dras in i krig i vårt närområde. Alla argument för alliansfrihet finns kvar. Det handlar inte bara om risken att dras in i krig, det handlar om ökad spänning och upprustning i vårt närområde. Det handlar om Natolandet Turkiet som begår systematiska brott mot folkrätten. Det handlar om kärnvapnen och trovärdighet för en självständig utrikespolitik. Det är inte ett beslut som ska forceras fram, särskilt inte när det pågår ett stort krig i Europa. Vi kan stödja det kämpande Ukraina på alla vis utan att ge upp vår alliansfrihet.

Hur ska frågan om svenskt Natomedlemskap avgöras så att beslutet blir välgrundat och demokratiskt förankrat? Det borde vara frågan som söker ett svar.

Om riksdagen anser att alliansfriheten ska överges tror jag att det bästa vore att utlysa en folkomröstning om Nato sent i höst. Då kan det nya säkerhetsläget i Europa ha klarnat. Det ges tid för debatt och information. Debatten kommer att bli friare och grundligare inför en folkomröstning när den inte styrs lika mycket av partiloyaliteter som inför ett val. Man kan faktiskt hinna gå en studiecirkel innan frågan avgörs. Det vore rätt rimligt om en framgångsrik politik med 200 år gamla rötter ska överges.